

Handel med värdepapper

av skattejuristen Ulf Tivéus, Bohlins Revisionsbyrå AB

Inledning

Sedan ett antal år tillbaka har stor förvirring rått beträffande den skattemässiga statusen för aktiebolag som handlat med värdepapper för egen räkning, dvs ej drivit fondkommissionsrörelse. Alltsedan den "ödesdigra" domen i RÅ 1981 1:4 har fiscus hävdats att aktiebolag som köpt och sålt aktier och andra värdepapper inte varit berättigade att tillämpa rörelsereglerna på resultatet oberoende av omsättningen i denna verksamhet. Det främsta och ibland enda skäl som skattemyndigheterna förebragt för denna ståndpunkt har varit att verksamheten inte varit utåtriktad.

I sju domar har regeringsrätten den 20 maj 1988 nu slagit fast att något sådant krav inte existerar när det gäller att skattemässigt bedöma ett aktiebolags köp och försäljningar av värdepapper. Två av domarna kommer att refereras och har redan återgivits i denna tidning (SN 1988 s 380). Domarna är entydiga i så måtto att rörelse anses föreligga om de allmänna kriterierna för yrkesmässighet (självständighet, varaktighet, omfattning och i regel vinstsyfte) är uppfyllda. Detta oberoende av om bolaget är ett enmansbolag eller ett flermansbolag. Domarna ger dock inte svar på alla frågor i ämnet. Här nedan skall göras ett försök att analysera domarna och de effekter de kan väntas få för berörda skattskyldiga.

Bakgrund

Begreppet penningrörelse finns i olika sammanhang i skattelagstiftningen. Någon legal definition finns emellertid inte. I doktrinen har begreppet definierats såsom handel med mynt, ädla metaller, banksedlar, växlar, aktier och andra värdepapper (K G A Sandström, Om beskattning av rörelse s 81). Att fondkommissionärer, banker och eventuellt andra finansieringsföretag faller

in under definitionen är inte svårt att förstå. I övriga fall har frågan överlämnats till praxis för besvarande.

Av förarbetena till kommunalskattelagen ges ledningen att ”ett bolag, som driver verklig handel med värdepapper, torde anses bedriva penningrörelse” (särskilda utskottets utlåtande nr 1 år 1928, s 54). Med *verklig handel* torde utskottet åsyfta att den bedrivs yrkesmässigt. Detta återspeglas också i äldre praxis. I RÅ 1940 ref 35 hade ett enmansbolag köpt och sålt aktier för 4—5 miljoner kronor genom ca 250 transaktioner. Affärerna hade pågått kontinuerligt och främst avsett korttidsinnehav. Bolaget ansågs med hänsyn till denna omfattning driva yrkesmässig handel med värdepapper, oaktat det inte drev affärer gentemot allmänheten. Tilläggas kan att 1928 års särskilda utskott i det ovan citerade utlåtandet uttalade att ett bolag som bedriver omfattande handel med värdepapper anses driva penningrörelse oavsett för vilkens räkning detta sker. Även i RÅ 1936:720, 1957:2718 och 1969:1148 beskattades resultatet av värdepappershandeln enligt rörelsereglerna baserat på att de tidigare nämnda rörelsekriterierna varit uppfyllda. Motsatsvis framgår också av praxis att bolag, vars verksamhet inte bedrivits regelbundet eller haft viss varaktighet, inte ansetts driva penningrörelse (se bland annat RÅ 1935:54, 1936:316, 1936:720, 1938:529 och 1949:486).

Om verksamheten däremot inte bedrevs i aktiebolagsform utan av en fysisk person fick enligt äldre praxis rörelsereglerna inte tillämpas även om omfattningen av värdepappersverksamheten var betydande (se RÅ 1966:1496 där den skattskyldige årligen hade en omsättning på ca 3,9 miljoner kronor). Detta kan sägas e contrario följa av 1928 års motivuttalande, som ju bara avsåg bolag. I ett fall (RÅ 1965:398) ansågs emellertid rörelsereglerna tillämpliga på en privatpersons aktieaffärer, men med hänsyn till de speciella förhållandena i detta mål — den skattskyldige, som var omyndigförklarad, hade satt i system att köpa aktier omedelbart innan utdelningstillfällena för att omedelbart därefter sälja dem med förlust — torde det få betraktas mer som ett incasumålande.

Sammanfattningsvis kunde man således skönja en relativt fast praxis på området innan RÅ 1981 1:4. Om verksamheten bedrevs i aktiebolagsform och handeln var av tillräcklig omfattning, regelbundenhet och varaktighet skulle rörelsereglerna tillämpas oberoende av om verksamheten var utåtriktad eller ej och oberoende av antal aktieägare i bolaget. Bedrevs verksamheten däremot av en privatperson beskattades verksamheten regelmässigt enligt reareglerna.

RÅ 1981 1:4

Så kom då RÅ 1981 1:4 och vände upp och ner på denna någorlunda fasta praxis. I varje fall enligt fiscus sätt tolka domen. I målet hade den skattskyldige

ge (Tore O) direkt och via ett av honom och hans hustru delägt handelsbolag köpt och sålt aktier i betydande omfattning och med snabb omsättning. Verksamheten ansågs skola beskattas enligt reareglerna med bland annat följande motivering: "Aktiehanteringen har bedrivits för handelsbolagets eller Tore O:s räkning och inte varit inriktad på att tillhandahålla allmänheten eller särskilda investerare, som skulle ha kunnat betraktas som handelsbolagets eller Tore O:s kunder, med direkt hos bolaget eller Tore O efterfrågade investeringsobjekt. Verksamheten kan därför inte anses som rörelse i skatterättslig mening. Den omständigheten att köpen och försäljningarna haft stor omfattning och ingått i den typ av portföljförvaltning som inriktas på kortsiktiga spekulationsvinster i stället för på t ex jämn avkastning eller realvärdesäkring utgör inte heller skäl att betrakta verksamheten som rörelse i skatterättslig mening."

Domen befäster tidigare praxis (se RÅ 1966:1496) att en privatperson — oberoende av omfattningen av aktiehanteringen — inte kan tillämpa rörelsereglerna på verksamheten om den inte är utåtriktad. Dessutom klarläggs nu att utgången blir densamma även om privatpersonen bedriver sådan verksamhet indirekt via ett handelsbolag. Det uttalade kravet på utåtriktad verksamhet tar i praktiken helt bort rörelsereglerna för privatpersoners aktiehantering. Om aktiehanteringen är inriktad på att tillhandagå allmänheten med värdepapper faller man nämligen lätt in under begreppet fondkommissionsrörelse, vilket som bekant endast får utövas efter bankinspektionens tillstånd av aktiebolag (och bankinstitut).

Några ytterligare slutsatser med anledning av domen torde inte gå att dra. Fiscus ansåg sig emellertid i domskälen kunna utläsa en förändring av tidigare omnämnd praxis beträffande *aktiebolags* aktiehantering. Man menade att kravet på utåtriktad verksamhet genom skrivningen skulle gälla även aktiebolag med följd att i princip endast fondkommissionärer skulle vara berättigade att tillämpa rörelsereglerna på aktiehantering. Processer inleddes därför från fiskalt håll mot värdepappershanterande aktiebolag, som redovisade sitt resultat enligt rörelsereglerna.

Icke så att man drev några enstaka pilotfall utan ett mycket stort antal bolag berördes. Enbart i Stockholms län fanns det vid utgången av 1986 ett 100-tal mål i länsrätten rörande denna fråga. Under tiden hann regeringsrätten avgöra ett förhandsbeskedsärende (RÅ 1986 ref 53, "Ess Enn-domen") avseende ett bolag, som — i syfte att få in medel till sin trävarurörelse — köpte och sålde aktier för egen räkning. Bolagets värdepappershantering skulle beskattas enligt reglerna för rörelse. Domen torde slå fast att frånvaron av "utåtriktad verksamhet" i sig inte diskvalificerar ett aktiebolag att tillämpa rörelsereglerna. Befräffande tolkningen av detta rättsfall i övrigt, se nedan under rubriken "Blandad verksamhet".

1988 års domar

Som nämnts inledningsvis är de ”nya” domarna en bekräftelse på tidigare praxis när det gäller aktiebolags aktiehantering. Fiscus ståndpunkt att rörelse-reglerna inte skulle vara tillämpliga på sådan verksamhet som inte riktas mot allmänheten har således varit felaktig. Två av domarna kommer från kammarrätten i Göteborg och fem från kammarrätten i Stockholm. Kammarrätterna hade i samtliga fall förklarat att bolaget skulle beskattas enligt reglerna för rörelse. I fyra av domarna från kammarrätten i Stockholm gjorde regeringsrätten ej ändring. I övriga mål ”köpte” regeringsrätten inte riktigt kammarrättens domskäl och biföll inte det allmännas besvär.

Jag refererar inte samtliga domar här utan nöjer mig med följande schematiska sammanställning. Beträffande mål 1 och 2 hänvisas till SN 1988 s 380 f.

Bolag/ägare	Kammar-rätt	RRs beslut	Antal trans-aktioner	Omsättning (mkr)
<i>Mål 1</i> Dotterbolag till ett förvaltningsbolag, som ägdes av ca 50 personer	Sth	Ej ä	150 (6 mån)	21 (6 mån)
<i>Mål 2</i> Enmansbolag	Sth	Ej ä	57	13,6
<i>Mål 3</i> Enmansbolag	Gbg	Ej bif	146	42,3
<i>Mål 4</i> Enmansbolag	Sth	Ej bif	344	71,7
<i>Mål 5</i> Två ägare (privatpersoner)	Sth	Ej ä	50	3
<i>Mål 6</i> Ägt av en stiftelse	Sth	Ej ä	219	31
<i>Mål 7</i> Två ägare (privatpersoner)	Gbg	Ej bif	okänt	4,3

Ej ä = regeringsrätten gjorde ej ändring

Ej bif = regeringsrätten biföll ej besvären

Som framgår av sammanställningen blev utgången densamma oberoende av om verksamheten bedrivits av ett fåmansföretag med en eller flera ägare eller av ett flermansbolag. Inget av bolagen har heller drivit utåtriktad handel med värdepapper. Avgörande har enbart varit verksamhetens *yrkesmässighet*. Mål 1, 2 och 6 innehåller identiska domskäl i kammarrätten, som konstaterar ”att omsättningen har varit betydande och hastig, att antalet aktietransaktioner varit stor och handeln regelbunden. Verksamheten framstår därför inte som förvaltning av ägarens förmögenhet utan fastmer som en genom kortfristiga aktieaffärer självständigt yrkesmässigt bedriven värdepappershandel. Vid angivna förhållanden skall värdepappershanteringen beskattas enligt reglerna för rörelse.” Dessa domskäl accepteras helt av regeringsrätten. I Mål 2 utvecklade regeringsrådet Björne sin mening med bland annat ”Bolagets verksamhet får i fråga om varaktighet, omfattning, självständighet och vinstsyfte anses uppfylla de krav som gäller för yrkesmässighet. Den omständigheten, att verksamheten varit inriktad på den skattskyldiges egna tillgångar och inte syftat till att tillhandagå allmänheten eller särskilda investerare bör inte leda till att verksamheten förlorar sin karaktär av yrkesmässighet. Det särskilda krav i detta hänseende som uppställts i praxis har närmast gällt fysisk person och bör inte utan vidare anses gälla även aktiebolag — inte ens om bolaget är ett emansbolag som i förevarande fall. På grund av det anförda bör bolagets verksamhet anses som rörelse och inte som tillfällig förvärvsverksamhet.”

I det fjärde av de mål som regeringsrätten ej gjorde ändring i (mål 5) har kammarrätten något modifierade domskäl. Omsättningen var i detta mål knappt 3 miljoner kronor under året (50 transaktioner). Kammarrätten konstaterar här att denna verksamhet var förhållandevis omfattande och omsättningen snabb. En ytterligare omständighet som nämns i domskälen är att bolaget också bedrev annan verksamhet även om denna väsentligen kom igång först påföljande räkenskapsår. Bolaget hade i besvaren till kammarrätten uppgivit att vinsterna från värdepappershandeln använts följande år i bolagets övriga rörelse (konsultverksamhet m m).

Den avvikande skrivningen i denna dom (”förhållandevis omfattande”) kan tyda på att kammarrätten ansåg verksamheten vara ”renodlad” handel men att den med hänsyn till omfattningen närmade sig den nedre gränsen för att kvalificera för rörelsereglerna. En annan förklaring kan vara att bolaget även bedrev annan verksamhet (”blandad verksamhet”). Med hänsyn till att verksamheten under det aktuella räkenskapsåret emellertid enbart bestått i köp och försäljning av värdepapper torde den första förklaringen vara mest logisk. Jämför nedan under rubriken ”Blandad verksamhet”.

I de två domarna från kammarrätten i Göteborg och i mål 4 var omfattningen av handeln betydande och rörelsekriterierna i övrigt uppfyllda även om regeringsrätten i dessa fall inte var beredd att skriva under de domskäl underinstanserna anförde.

Den slutsats man kan dra av domarna är således att tidigare praxis (RÅ 1940 ref 35) alltså är gällande rätt beträffande aktiebolag, som enbart köper och säljer värdepapper. Sammanfattningsvis gäller därvid följande:

1) Yrkesmässighet

Avgörande för om värdepappershanteringen skall beskattas enligt rörelse-reglerna är att verksamheten bedrivits yrkesmässigt. Det innebär att de allmänna rörelsekriterierna — att verksamheten bedrivs självständigt, har en viss varaktighet och omfattning samt att den (i regel) bedrivs i vinstsyfte — måste vara uppfyllda.

När det gäller kravet på självständighet kan detta sägas vara uppfyllt redan genom företagsformen. Ett aktiebolag är ju skattemässigt helt självständigt i förhållande till ägarna, varför bolagets aktiehantering inte kan jämföras med ägarens egen förmögenhet.

Omfattningen av verksamheten styrs av antal transaktioner och omsättning men även av hur snabbt lagret omsätts. Om bolaget gör korta affärer och omsätter några miljoner kronor genom åtminstone ett 50-tal transaktioner synes detta rörelsekriterium uppfyllt.

2) Egen räkning eller utåtriktad verksamhet

Något krav på att handeln skall vara utåtriktad finns inte. Alla transaktioner kan exempelvis således gå via fondkommissionär utan att rörelse-reglerna går förlorade. Detta framgår av samtliga domar (inget bolag hade gjort affärer mot allmänheten). Regeringsrådet Björne utvecklar också sin syn på detta i mål 2 ("det särskilda krav i detta hänseende som uppställts i praxis har närmast gällt fysisk person och bör inte utan vidare avses gälla även aktiebolag").

3) Antal aktieägare

Från fiskalt håll har under de senaste årens processer ofta gjorts gällande att redan det förhållandet att bolaget är ett fåmansföretag (och i synnerhet ett enmansbolag) diskvalificerar bolaget att få tillämpa rörelse-reglerna på aktiehanteringen. Detta är nu genom domarna tillrättalagt och det spelar alltså ingen roll vem eller vilka som äger bolaget. I mål 5 säger kammarrätten "och då det förhållandet att antalet aktieägare inte var flera än två inte föranleder till annan bedömning skall resultatet av värdepappershandeln beskattas som inkomst av rörelse". Detta skriver regeringsrätten under på. Jämför även Björnes mening i mål 2 ("inte ens om bolaget är ett enmansbolag"). Att kraven på omsättning och antal transaktioner skulle sättas högre i ett bolag med ett fåtal

ägare än i ett med många ägare — vilket gjorts gällande — är inte heller belagt.

Blandad verksamhet

De nyss redovisade domarna avsåg bolag, som under året *enbart* köpt och sålt aktier. När det gäller blandad verksamhet, d v s om bolaget även drivit annan rörelse borde kravet på omfattningen av värdepappershandeln kunna sättas lägre utan att rörelsereglerna går förlorade på denna handel. Huruvida det verkligen förhåller sig på detta sätt är ännu inte prövat. I Ess Enn-domen (RÅ 1986 ref 53), som tidigare refererats och kommenterats i denna skrift (se SN 1988 s 202 och 239), skedde aktieaffärerna för egen räkning, bolaget var ett fåmansbolag, omfattningen av handeln var betydande (senaste året 49 miljoner kronor i omsättning genom 36 transaktioner) och inriktad på kortsiktiga affärer. Mot bakgrund av 1988 års domar är det möjligt att dessa omständigheter i sig hade varit tillfyllest för att kvalificera för rörelsereglerna (om bolaget endast bedrivit denna verksamhet). Emellertid bedrev bolaget sedan tidigare en trävarurörelse och aktieaffärerna hade påbörjats för att få in kapital till denna rörelse. Sistnämnda syfte anges också i domskälen till varför värdepappershanteringen skulle beskattas enligt rörelsereglerna.

En fråga som därvid anmäler sig är förstas om detta innebär att regeringsrätten ansett att bolaget inte bedrivit handel med värdepapper som särskild förvärvskälla utan att resultatet från värdepappersaffärerna ingått i trävarurörelsen. I sistnämnda fall skulle regeringsrätten betraktat aktievinsterna som vilken avkastning som helst på kapital som tillhör rörelsen. (Jämför presumtionen att ränta och utdelning skall hänföras till rörelse om kapitalet ifråga kan anses tillhöra rörelsen, p 1 anv till 38 § KL.) Om syftet med affärerna skall tillmätas någon avgörande betydelse för utgången i målet och aktiehanteringen således därigenom ingått i trävarurörelsen borde å andra sidan kraven på yrksmässighet inte behövt uppställas särskilt på aktiehanteringen. Av domskälen synes emellertid framgå att regeringsrätten prövat omfattningen, varaktigheten, inriktningen på korta affärer etc och därvid funnit rörelsekriterierna uppfyllda på själva värdepappershandeln.

En viss parallell till detta rättsfall kan måhända utläsas i mål 5 ovan. Bolaget hade där uppgivit att de vinster som genererats från värdepappershanteringen under det första räkenskapsåret hade nästa räkenskapsår använts i en nystartad rörelse. I kammarrättens domskäl refereras också bland annat denna omständighet ("Enligt vad bolaget har obestritt uppgivit bedrev det även annan verksamhet även om denna väsentligen kom igång först det följande räkenskapsåret"). Regeringsrätten, som ej gjorde ändring i kammarrättens dom, kan ha tillmätt denna omständighet särskild betydelse. På skäl som angetts ovan är emellertid denna tolkning tveksam.

Slutsatsen av denna kommentar blir således att vi genom dessa domar ännu inte säkert vet regeringsrättens inställning till blandad verksamhet. I bägge målen var aktiehanteringen av sådan omfattning att den på egna meriter mycket väl kunnat konstituera rörelse.

Enligt min mening skulle man mycket väl kunna hänföra en betydligt mindre omfattning till rörelse i bolag som driver annan verksamhet. Förutsättningen härför bör då vara att inriktningen på aktiehanteringen är korta affärer och att det kapital som lagts ned i aktieportföljen kan anses tillhöra den huvudsakliga rörelsen. Rörelsedrivande bolag, som placerar sin överlikviditet kortfristigt i värdepapper (vilka även bokföringsmässigt redovisas som omsättningstillgångar), bör således kunna redovisa resultatet från denna hantering i rörelsen.

Rörelsedrivande bolag, som däremot för egen räkning gör endast tillfälliga försäljningar av aktier eller omplaceringar av sin aktieportfölj skall fortsätta tillämpa reareglerna. Det är möjligt att man i sådana situationer även måste titta på omfattningen av bolagets vanliga verksamhet. Ett bolag, som exempelvis omsätter miljardbelopp i den vanliga verksamheten bör kunna omsätta åtskilliga tiotals miljoner kronor i aktier utan att sistnämnda omsättning faller in under reglerna för rörelse om väl inriktningen av aktiehanteringen ej är korta affärer. Ett par ärenden med sådan blandad verksamhet ligger för avgörande i underinstanserna och lär i sinom tid ge oss svar på detta spörsmål.

Smitta?

Kan ett aktiebolag, som uppfyller kraven för handel med värdepapper, smitta ner ägaren eller annat bolag i samma koncern? — Nej, det är inte troligt. Någon praxis liknande byggmästarsmitta på detta område finns inte. Av rättsfallet RÅ 1981 1:4 följer att det knappast ens är möjligt.

En privatperson, som äger ett bolag som driver handel med värdepapper, lär således inte kunna (eller riskera, vilket man vill) tillämpa rörelsereglerna på försäljningar för egen räkning av en privat aktieportfölj även om omfattningen av den privata aktiehanteringen är betydande.

En privatperson kan även mycket väl ha två värdepappershanterande aktiebolag, varav det ena driver handel med värdepapper men inte det andra. De tidigare nämnda kriterierna för rörelse prövas nämligen i varje bolag för sig utan smittoeffekter. Vid försäljningar av aktieposter mellan två sådana bolag får man därför bland annat se upp med uttagsbeskattning när aktier ändrar karaktär från omsättningstillgång till anläggningstillgång.

Vad är lager?

Om ett bolag väl driver handel med värdepapper kommer lagret att behålla sin karaktär av omsättningstillgångar även om omfattningen av handeln krymper ner mot noll. Om bolaget således upphör med rörelsen utan att ha

sålt ut hela lagret och övergår till förvaltningsverksamhet måste en avskattning ske. Återvunnen nedskrivning skall då tas upp till beskattning (se RÅ 1959 ref 30).

Vid övergång från rörelse till förvaltning behåller bolaget innehavstiden på portföljen. Tvåårsfristen börjar exempelvis att löpa från det att aktierna togs in i lagret, inte från den tidpunkt de överförs till förvaltningsverksamhet. Sådant uttag anses nämligen inte som ett med köp eller byte jämförligt fång (se RÅ 1958 ref 61).

En annan fråga som aktualiseras i sammanhanget är huruvida ett bolag som driver handel med värdepapper skattemässigt kan inneha såväl omsättnings- som anläggningsaktier under åberopande att man innehar en kort och en lång portfölj. Detta torde dock inte vara möjligt. Om väl rörelse är för handen kan, så länge detta består, reareglerna inte tillämpas på andra innehav än s k kvalificerade organisationsinnehav. Vinst på aktier i dotterbolag, som inte är sådana organisationsaktier, bör möjligen också kvalificera för reareglerna.

Effekter av att driva yrkesmässig handel med värdepapper

Om ett aktiebolag anses driva yrkesmässig handel med värdepapper får det till följd en rad skattemässiga konsekvenser. Rörelsestatusen ger effekter på lagernedskrivning, utdelningar, vinstdelningsskatt, förmögenhetsvärderingen, avdragsgilla omkostnader etc. Den viktigaste frågan är oftast möjligheten till nedskrivning på lagret av värdepapper. Denna fråga behandlas därför här något mer ingående medan övriga effekter får en mer summarisk behandling.

a) Värdering av värdepapperslager

Om värdepappershanteringen betraktas som rörelse utgör värdepapperen förstas lager i rörelsen. Sådant lager får inte skrivas ned enligt reglerna för varulager i allmänhet utan endast med belopp, som med hänsyn till prisfallsrisk framstår som skäligt.

Inget av de kommenterade målen från 1988 lämnar svar på frågan vad som är skäligt härvidlag. I RÅ 1986 ref 53 försökte bolaget få svar på denna fråga men regeringsrätten återförvisade den till RSV som i sin tur avvisade frågan såsom varande en värderingsfråga och ej en rättsfråga.

Riksskatteverket har utfärdat anvisningar, RSV Dt 1984:23, för värdering av bankers, finansbolags, försäkringsföretags- och fondkommissionärsbolags lager av värdepapper. Enligt dessa anvisningar får lager av obligationer och därmed jämförliga värdepapper (statsskuldväxlar, konvertibla skuldebrev, bankcertifikat, förlagslån m fl) hos hithörande företag utom fondkommissionärsbolag tas upp till lägst 85 % av antingen summa anskaffningsvärden eller summa marknadsvärden på balansdagen. För fondkommissionärsbolag gäller att de får tas upp till antingen summa anskaffningsvärde på balansdagen eller lägst 85 % av summa marknadsvärden samma dag. Nedskrivningsmöjlighe-

terna är således desamma om kursen går ned medan reserveringsmöjligheterna minskar om kursen går upp. För lager av aktier gäller att dessa får tas upp till antingen summa anskaffningsvärden eller lägst 60 % av summa marknadsvärden på balansdagen. Anvisningarna bygger bland annat på tanken att nämnda företag skall medges viss möjlighet till konsolidering varvid skillnader mellan risktagande och krav på reserveringsutrymme hos de olika typerna av företagens verksamhet beaktats.

För andra typer av företag än de nämnda föreligger enligt ett uttalande av bankinspektionen i rättsfallet RK 78 1:64 inte samma starka skäl för konsolidering. Nedskrivningen borde därför vara lägre. För börsaktier ansåg kammarrätten på dessa grunder en 20—30 % nedskrivning vara godtagbar.

I ett senare kammarrättsmål (RK 81 1:15) avseende prisfallsrisken för ett dotterbolag till ett investmentbolag ansågs en nedskrivning till 60 % av aktiernas marknadsvärde på balansdagen böra kunna medges utan särskild utredning.

I regeringsrätten har emellertid frågan varit uppe endast i ett fåtal fall. I RÅ 1969:1148 ansåg riksskattenämnden att en nedskrivning på aktier ned till belåningsvärdet vara skäligt, men regeringsrätten avvisade frågan såsom olämplig att besvara. I RÅ 1957:2718 medgavs ett bolag avdrag för nedskrivning på aktier med 30 % och på obligationer med 5 %.

Att värdepappershandlande bolag som ej omfattas av RSVs anvisningar har rätt till en nedskrivning som även täcker viss konsolidering är således fastställt även om några generella procentsatser inte finns. Av förarbetena till tidigare lagstiftning slås också fast att sådan nedskrivning bör accepteras. I propositionen på företagsbeskattningskommitténs betänkande SOU 1954:19 säger departementschefen: ”Principen bör vara att en fullt betryggande täckning skall medges för förlustrisker och att en häremot svarande nedskrivning skall kunna medges utan specificerad utredning” (prop 1955:100 s 255). Skälighetsgränserna delegerade han emellertid till praxis att fastställa.

Principen gäller alltså även om företagsskatteberedningen föreslog starka begränsningar i nedskrivningsrätten för andra företag än de som nu omfattas av RSVs anvisningar (se SOU 1977:86 s 550 f). Departementschefen avstyrkte förslaget bland annat med motiveringen att det vore principiellt fel att samma slag av tillgångar skulle värderas olika beroende av vem som var ägare (prop 1980/81:68 s 179).

Mot bakgrund av ovanstående uttalande borde lager av aktier generellt få skrivas ned till det lägsta av anskaffningsvärdet eller 60 % av marknadsvärdet på balansdagen. Företag som omfattas av RSVs anvisningar får tillämpa denna värdering. Även andra företag borde dock kunna tillämpa den, eftersom prisfallsrisken för aktier torde vara lika oberoende av vem som äger dem. Av redovisad praxis framgår emellertid att detta måhända kan vara för generöst. Sanningen borde dock ligga någonstans mellan 25 % (jfr bankinspektionens

yttrande i RK 78 1:64) och 40 % (jfr RK 81 1:6 och RSVs anvisningar).

Värderingen av obligationer och liknande värdepapper kan vara svårare att ange generellt, särskilt som RSV i sina anvisningar anger olika prisfallsrisker för olika företag. En värdering ned till marknadsvärdet på balansdagen måste dock alltid medges och därutöver en konsolidering på i vart fall 5 %.

b) Vinstdelningsskatt

Som monetär tillgång som alltid skall inflationskorrigeras enligt 6 § lagen om vinstdelningsskatt räknas obligationer och liknande värdepapper. Aktier betraktas däremot inte som monetära tillgångar. Värdet av aktier påverkar däremot det reala resultatet vid vinstdelningsskatteberäkningen om de utgör omsättningstillgångar i företag som bedriver handel med värdepapper. Inflationsavdraget grundas då på reglerna i 5 § om inflationskorrigerings av lager.

I fråga om behandling av lager av värdepapper i vinstdelningsskattehänseende har RSV utfärdat anvisningar för banker m fl företag, RSV Dt 1985:2. Dessa anvisningar utgår från att lagerreserven innehåller inslag av både konsolidering och företagsekonomiskt motiverade reserveringar för framtida förlustrisker. Endast "konsolideringsdelen" av reserven skall enligt anvisningen behöva återföras vid beräkning av underlaget till vinstdelningsskatt. Det bör härvid nämnas att en nedjustering av lagrets värde med hänsyn till en konstaterad värdenedgång på balansdagen inte har karaktär av konsolidering. En sådan reservering belastar resultatet före bokslutsdispositioner, d v s redovisas som en kostnad i likhet med ett inkuransavdrag. Sådana kostnader skall inte återläggas vid beräkningen av det reala resultatet vid vinstdelningsskatteberäkningen utan endast det som utgör en bokslutsdisposition.

Detta torde innebära att såväl aktier som obligationer och motsvarande kan skrivas ned till åtminstone anskaffningsvärdet eller marknadsvärdet på balansdagen utan att denna nedskrivning betraktas som en konsolidering som skall återläggas vid vinstdelningsskatteberäkningen.

För obligationer anges i RSVs anvisningar att tillåten reservering (i vissa fall) på 15 % skall behandlas på samma sätt som en lagerreserv vid beräkning av det nominella resultatet och således återläggas när man beräknar vinstdelningsskatten. När det gäller aktier behandlas dessa inte uttryckligen i anvisningarna.

I propositionen till lagen om vinstdelningsskatt (prop 1983/84:50) uttalade emellertid departementschefen att de av RSV anvisade värdenivåerna i inkomstskatteanvisningarna innehöll inslag av såväl konsolidering som företagsekonomiskt motiverade reserveringar för framtida förlustrisker (jfr uttalandena från 1955 ovan). I motsats till vad den s k vinstdelningsgruppen föreslagit, att hela reserveringen i princip borde återföras vid beräkning av vinstdelningsunderlaget (Ds Fi 1983:13 s 64), ansåg departementschefen att företagsekonomiskt nödvändiga reserveringar skulle godtas och att det därför inte

kunde anges som huvudprincip att hela nedskrivningen på dessa slag av tillgångar alltid måste återföras. En viss schablonisering torde bli nödvändig, som departementschefen överlät åt RSV att närmare utforma.

Mot bakgrund av detta uttalande har mellankommunala skatterätten i en dom 1988-03-24 (mål nr 232-86) underkänt RSVs anvisningar RSV Dt 1985:2 och ansett att dessa inte innefattar sådant hänsynstagande till reservering för förlustrisker beträffande obligationer som departementschefen avsett. I domen gav därför skatterätten en fondkommissionär rätt att inte återföra hela sin reservering. Bolaget ifråga hade schablonmässigt hänfört hälften av den totala reserveringen för obligationer och aktier inom ramen för inkomstskatteanvisningen till sådan prisfallsreserv som inte skulle återläggas i vinstdelningsskattesystemet. Denna fördelning godtogs med bland annat följande motivering: "Vad gäller aktier kunde det i rättsfallet RK 1981 1:15 konstateras att den faktiska prisfallsrisken under ett antal år hade uppgått till 40 %. Det saknas skäl anta att risken blivit avsevärt mindre under nu aktuell tid. Mot bakgrund härav och att omständigheter inte framkommit som visar att prisfallsreserven blivit för högt beräknad skall bolaget vinna bifall till sin talan."

Domen är intressant även såtillvida att det återopade rättsfallet RK 1981 1:15 inte gällde något företag som berörs av anvisningarna i RSV Dt 1984:23. Det antyder att skatterätten anser en 40-procentig nedskrivning på aktier fortfarande vara rimligt för även andra företag. Även beträffande själva sakfrågan — om nedskrivningen helt eller delvis måste återläggas — torde domen ha viss generell giltighet för andra företag, som har lager av värdepapper.

c) Utdelningar

Värdepappershantering som skattemässigt uppfyller rörelsereglerna torde falla in under begreppet penningrörelse (se bland annat Sandströms definition ovan).

Effekterna härav blir att skattefriheten för utdelning på 25-procentiga innehav av kapitalplacersaktier går förlorad. Av 7 § 8 mom fjärde stycket lagen om statlig inkomstskatt följer nämligen att ett företag som bedriver penningrörelse vid sidan av annan verksamhet är frikallat från skattskyldighet för utdelning endast på aktier som innehas som ett led i organisationen av företagets verksamhet till den del denna avser annat än förvaltning av fastighet, värdepapper eller därmed likartad lös egendom. Även utdelning på rörelsebetingade aktier som inte samtidigt utgör organisationsaktier — om sådana undantagsvis skulle finnas — skulle enligt lagtextens ordalydelse bli föremål för beskattning.

d) Driftkostnader i rörelsen

Bolag, som driver yrkesmässig handel med värdepapper, är berättigade till

avdrag för omkostnader i rörelsen enligt de allmänna reglerna i 20 och 29 §§ KL, samt berättigade till att göra avsättningar till investeringsfonder etc i motsats till förvaltande bolag.

Det innebär bland annat att omsättningsskatt och courtage inte behöver aktiveras utan får kostnadsföras löpande i rörelsen. Förluster på utställda optioner — som annars enligt 46 § 1 mom KL och punkt 7 av anv till 36 § KL inte kan utnyttjas — torde också vara att hänföra till driftkostnad i värdepappersrörelsen. Samma sak bör också gälla förluster på vissa terminskontrakt m m.

e) Förmögenhetsvärdering

Förmögenhetsvärdet av ett fåmansföretag, som förvaltar aktier, beräknas med utgångspunkt i de värden som respektive innehavda aktieposter skulle haft vid förmögenhetstaxeringen. Det innebär att börsaktier värderas till 75 % av noterat värde och OTC-aktier och O-aktier till 30 % av noterat värde etc.

Om bolaget däremot driver handel med värdepapper beräknas förmögenhetsvärdet på bolaget till 30 % av substansvärdet enligt p 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ lagen om statlig förmögenhetsskatt. Vid denna värdering tas ett sådant bolags lager av värdepapper upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och marknadsvärdet på bokslutsdagen med avdrag för prisfallsrisk. Det generella avdraget för prisfallsrisk på 15 % enligt anvisningarna i RSV Dt 1987:8 om värdering av aktier m m gäller inte för lager av värdepapper. Här torde i stället den del av prisfallsrisken som inte behöver återläggas i vinstdelningsskattesystemet kunna medges (se ovan under avsnittet "Vinstdelningsskatt") som avdrag.

Vi önskar köpa SOU samt propositioner från 1982
och tidigare inom skatterätten.

Kontakta *Ann Rading Ploman*, 046-15 10 00

Advokatfirman
Alzheimer

Fastighetstaxering

Gunnar Björne – Bertil Hall – Ulla Wadell

Del 1
nu ute!

Tidigare har det inte funnits någon heltäckande kommentar beträffande reglerna i fastighetstaxeringslagen. De kommentarer som givits ut har varit tämligen kortfattade, särskilt vad gäller de värderingstekniska reglerna och reglernas bakgrund och de har knappast någon aktualitet för den reformerade taxering som nu tillämpas. Det har därför ansetts motiverat att i en Laghandbok utförligt presentera **reglerna om fastighetstaxeringen och deras tillämpning**.

Laghandboken består till största delen av en traditionell lagkommentar med **rättsfallsredovisning**. Eftersom fastighetstaxeringslagen är tämligen ny, har regeringsrätten ännu inte meddelat prejudicerande domar för mer än begränsade delar av lagens tillämpningsområde. För att underlätta förståelsen av reglerna, har därför lagmotiven och reglernas värderingstekniska innebörd beskrivits ganska fylligt.

Innehåll

Del 1 Allmänna taxeringsregler avseende 1–7 kap fastighetstaxeringslagen.

Del 2 Hyreshus- och industrienheter avseende 9, 11, 12 och 15 kap, liksom regler om beslut, överklagande, m.m.

Del 3 Småhusenheter avseende 8 kap och 12 kap 3 §, liksom reglerna om nytaxering vid den årliga särskilda fastighetstaxeringen i 16 kap.

Del 4 Lantbruksenheter avseende reglerna i 10, 13 och 14 kap samt berörda regler i 8 kap och 12 kap. Delarna 2–4 skall, förutom de angivna reglerna om värderingen i fastighetstaxeringslagen, även innehålla reglerna om förberedelsearbetet avseende respektive fastighetstyp. Dessa delar avses också, som nämnts, bli kompletterade med vägledningar för bestämmande av taxeringsvärdena. Vägledningar för hyreshus och industrifastigheter förbereds således för del 2, för småhus i del 3 och för lantbruk i del 4.

Del 2 beräknas komma ut strax efter årsskiftet 88/89. Del 3 och 4 är avsedda att komma ut i god tid före taxeringarna 1990 av småhus och 1992 för lantbruksenheter.

NORSTEDTS JURIDIK Box 2052, 103 12 Stockholm. Telefon 08/789 30 00 (kundtjänst)

Boken kan även beställas i bokhandeln.

Jag beställer i serien Norstedts Laghandböcker

_____ **ex Björne–Hall–Wadell: Fastighetstaxering, del 1**
Pris kr 607:50 exkl moms (750:– inkl moms)

_____ **ex av varje band (totalt fyra) av Fastighetstaxering**

Min order inkluderar abonnemang på kompletteringsbladen. Jag är införstådd med att jag när som helst kan säga upp detta abonnemang genom att skriftligen informera Norstedts Förlag.

Företag/Namn

.....

Adress

Postadress

Kupongen sändes till Norstedts Laghandböcker, Box 2052, 103 12 Stockholm